

Ústav světových dějin

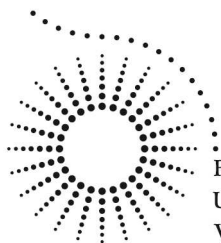
Posudek oponenta dizertační práce

PhDr. Daniel Srch: „Na černé listině. Hollywoodští rudí a hony na čarodějnice v americkém filmovém průmyslu (1947–1960)“, Praha 2013, 270 stran rkp.

PhDr. Daniel Srch se ve své rozsáhlé dizertační práci věnoval fenoménu poválečného pronásledování sympatizantů s komunismem (se Sovětským svazem), kteří měli co do činění s filmovými studii v Hollywoodu. Přestože tato problematika byla v zahraničí (zejména, přirozeně, ve Spojených státech) již mnohokrát zpracována, toto téma stále poskytuje prostor pro nové, často odlišné interpretace, a proto má Srchova práce nejen v českém prostředí své opodstatnění.

Hned na začátku posudku bych rád uvedl: již při prvním pohledu na závěrečný seznam prostudovaných pramenů a literatury je zřejmé, že za Srchovou dizertací stojí ohromné množství práce. Autor podnikl rozsáhlý výzkum ve Spojených státech amerických, pracoval s velkou škálou vydaných pramenů i sekundární literatury, čímž vznikl text, jenž je v českém akademickém prostředí výjimečný a jistě najde své uplatnění. Tato konstatování platí, přestože se Srch nevyvaroval některých pochybení, o nichž bude řeč podrobněji dále, stejně jako o otázkách, které tato práce jistě oprávněně vyvolá. Vzhledem k tomu, že je celkové hodnocení práce pozitivní, se budu v posudku věnovat především otázkám a tématům, která pokládám za sporná či kontroverzní.

První dílčí problém vidím v tom, jak chtěl autor svoji práci vymežit a čemu se konkrétně hodlal věnovat. Hned v úvodu dizertace totiž uvádí, že „půjde o analýzu ‘černé listiny’, ‘hollywoodského’ komunismu i historické paměti“ (strana 6). Zvláště odkaz na historickou paměť působí poněkud rozpačitě, neboť dále v textu chybí vymezení tohoto pojmu i odkaz na konkrétní teoretiky (Durkheim, Halbwachs, Norra a další), kteří se touto problematikou zabývali. Pokud chtěl autor „historickou paměť“ pojímat jako vnímání určitého historického fenoménu (v tomto případě hollywoodského blacklistu) v povědomí

Ústav světových dějin

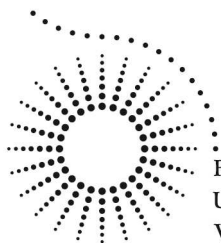
historicky mladších společností, pak si zvolil úkol nadmíru složitý a jeho splnění se přiblížil pouze v kapitole *Blacklist ve zpětném pohledu*.

V první části dizertace Srch analyzoval „blacklist“ z pěti různých perspektiv (*Blacklist a studená válka; Blacklist a Hollywood; Blacklist a jeho oběti; Blacklist a American way of life a Blacklist ve zpětném pohledu*). Je potřeba ocenit, že autor se snažil o netradiční pohled a zpracování, ale co se týče použité metodologie, si v práci místy protiřečí. Jeden příklad za všechny: na již zmíněné straně 6 uvádí, že cílem této části byla snaha „vyhnout se některým zažitým klišé existujícím v majoritní části dosavadní odborné literatury a analyzovat záležitosti spojené s ‘černou listinou’ bez jakéhosi ‘předporozumění’“, na straně 8 se nicméně odvolává na „postuláty moderní historiografie“ a píše, že „dosáhnout přesné rekonstrukce minulosti, byť jen několik desetiletí staré, je zkrátka nemožné. K absolutní pravdě se lze maximálně jen přiblížit.“ Pokud tedy Srch zpochybňuje historickou objektivitu, potom nevím, proč se pokoušel o analýzu z pozice „předporozumění“ (již samotné použití tohoto pojmu bez dalšího upřesnění navíc vyvolává řadu otázek).

O první části dizertace Srch tvrdí, že nemá za „cíl detailní analýzu praxe blacklistu, tím se již zabývala řada jiných prací, ale spíše jeho analýzu v širokém kontextu“ (strana 17), a proto zvolil již výše zmiňovaných pět perspektiv. Již v první z nich (*Blacklist a studená válka*) ale mohl podle mého názoru precizněji analyzovat, jakým způsobem začaly ovlivňovat pohled Američanů na někdejšího spojence z druhé světové války vznikající rozpory mezi USA a SSSR na mezinárodním poli (větší prostor mohl věnovat například Trumanovu projevu z 12. března 1947 před Kongresem USA, tzv. Trumanově doktríně, který byl podle některých historiků velmi důležitým předělem ve vnímání mezinárodního komunismu a jeho hrozby z pohledu obyvatel USA).¹

Zatímco analýzu další „perspektivy“ – *Blacklist a Hollywood* – lze považovat za velmi zdařilou – Srchovi se podařilo zachytit specifika amerického filmového průmyslu i „vývoj“ Hollywoodu v poválečném období –, další připomínky je potřeba směřovat k „perspektivě“ třetí (*Blacklist a jeho oběti*). Srch se v ní blíže zabýval historickým vývojem Komunistické

¹ Více například Freeland, R. M., *The Truman Doctrine and the Origins of McCarthyism: Foreign Policy, Domestic Politics, and International Security, 1946–1948*, New York 1985.

Ústav světových dějin

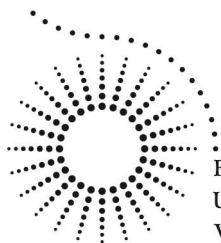
strany USA a jejího napojení na Sovětský svaz,² stranou však ponechal skutečnost, že diplomatické vztahy mezi Washingtonem a Moskvou byly navázány až v roce 1933 (když už se rozhodl této problematice věnovat, stálo by podle mého názoru za to reflektovat, zda, případně jakým způsobem, se přístup amerických úřadů ke Komunistické straně USA po roce 1933 změnil). Z mého pohledu bych pokládal za žádoucí pečlivěji zařadit „hollywoodský blacklist“ do širšího kontextu tzv. poválečného „honu na rudé“. Přestože se Srch nehodlal věnovat detailní analýze praxe „blacklistu“ (viz citát výše), podle mého názoru se některým událostem při zpracovávání této problematiky prostě vyhnout nelze.³ Tato opomenutí navíc působí kontrastně s další „perspektivou“, kde se Srch vrací se až k „otcům poutníků“.

V podkapitole *Blacklist a American Way of Life* se Srch pokusil o definici „amerikanismu“ jako svébytného ideologického systému, ke kterému se, podle jeho názoru, hlásili také „rudí“. Tato část práce, jejíž zpracování je velmi náročné a tematicky by vystačilo na samostatnou monografii (autor se při hledání kořenů „amerikanismu“ vrací až k raným dějinám USA), obsahuje několik tvrzení a rozporů, která pokládám za kontroverzní. Například na straně 88 autor uvádí, že „Spojené státy sdílejí s Evropou víceméně stejné kořeny,“ v zápětí ale píše o „podstatných rozdílech“ při jejich porovnávání. Příliš nesouhlasím s některými Srchovými explicitními konstatováními typu, že „Američané jsou spíše národem protestantského disentu, přistěhovalců a osadníků,“ či „statut silného prezidentství se trvale prosadil až od Franklina Delana Roosevelta“. Podkapitola obsahuje i faktografické chyby a nepřesnosti;⁴ opatrný bych byl i při hodnocení takových výroků, jako že po roce 1918 „Spojené státy prozatím zůstaly u tradičního izolacionismu a užívaly si prosperity ‘zlatých’ dvacátých let“ (strana 96).

² Na straně 64 Srch uvádí, že „jedním z nejzásadnějších aspektů dějin americké komunistické strany se stala naprostá závislost na rozhodnutích Kremlu“.

³ Pouze okrajově je zmiňován Hissův případ, působení senátora Josepha McCarthyho (nejsou například dostatečně reflektována jeho obvinění vůči nejvyšším představitelům USA; jejich dopad na americkou veřejnost atd.), případ manželů Rosenbergových a dalších.

⁴ Například „angažovanost USA na straně Dohody výrazným způsobem přispěla k porážce Trojspolku“ (strana 96) či během první světové války „Z Bílého domu opět zaznívala univerzalistická prohlášení, přičemž nejznámější získalo označení Čtrnáct bodů. Demokratickému prezidentovi se nepodařilo prosadit svou idealistickou vizi [...]“ (strana 96).

Ústav světových dějin

Druhá část Srchovy dizertace (*Život se stínu hollywoodského blacklistu*) je podle mého názoru kvalitnější než část první. Autor postupně odhaluje, v některých částech navíc stylisticky velmi zdařilým způsobem, životní osudy jednotlivých hollywoodských tvůrců „ve stínu blacklistu“. Vyzdvihnout je potřeba zejména kapitulu „Příběh jednoho filmu“, v níž Srch podrobně analyzoval okolnosti natáčení snímku „Salt of the Earth“, na němž se podíleli výhradně osoby postižené „blacklistem“. Na základě důkladného archivního výzkumu Srch výtečně analyzoval působení „rudých“ v „exilu“ (často pod jinou identitou), ať již to bylo v New Yorku, Mexiku či Evropě.

Co se stylistické stránky týče, jak jsem již uvedl, druhou část pokládám za kvalitnější než tu první; mám-li být konkrétní, vyhnul bych se používání výrazů „mogulové“, „gildy“ (do češtiny se běžně překládá jeho odbory) či „blacklistees“. Pro lepší orientaci bych u názvů filmů uváděl i oficiální český název (pokud existuje). Vyvaroval bych se také užívání označení „dekády“ a raději uváděl „dvacátá léta“, „třicátá léta“ apod. Text také obsahuje nežádoucí expresivní výrazy, v poznámkovém aparátu se vyskytují překlepy.

Přes všechny zmíněné připomínky k další diskusi a dílčí výtky rád konstatuji, že Srchova dizertační práce je velmi přínosná. Na prvním místě znovu oceňuji, že se autor opíral se o rozsáhlý archivní výzkum ve Spojených státech amerických, stejně jako to, že ve své práci poskytl unikátní pohled na problematiku „blacklistu“ z perspektivy nerodného Američana. Přestože některé dílčí závěry Srchovy práce zcela nesdílím, jeho dizertace jednoznačně splňuje kritéria, která jsou na tento typ závěrečné kvalifikační práce kladeny, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze, 4. ledna 2014

PhDr. Jan Koura, Ph.D.

Ústav světových dějin FF UK v Praze